

„VILNIAUS PADAVIMAI“

Autorius pažymi, kad šituos padavimus parašęs, sekdamas lenkų istorininku Zahorskiu. Viso čia jų yra keturiasdešimt plus ne visai trumpa Vilniaus istorija (54 psl.), kuri artimai siejas su visos Lietuvos istorija. Ypačiai akcentuotas Vilniaus lietuviškumas ir jo sistemingas lenkinimas.

Padavimas stovi angoje tarp pasakos ir istorijos, tarp prasimanymo ir realybės. Dalykas, apie kurį padavimas pasakoja, esti realus: koks nors istoriškas asmuo, įvykis, geografinė vieta, vardas, paprotys. Ką liaudis myli, neapkenčia, stebis, bailsis, apie tą ir pasakoja. Tik pasakoja savivališkai: sukrauna pasakojimo herojui visa, kas jam pritiktų, kas jį daro mielą, bailsų, stebėtiną. Čia jau fantastiškas, prasimanytas padavimo elementas.

Vilniaus padavimų realųjį pagrindą sudaro istorijos įvykiai: Vilniaus pastatymas, Kęstučio laidotuvės, Vilniaus pilies apgynimas nuo kryžiuočių, kalvinų kovos su katalikais, švedų, kazokų antplūdis ir kt. Ne mažiau medžiagos liaudies fantazijai davė topografinis Vilniaus padėjimas, statiniai, daugybė rūsių, požemių, paveikslų, akmenų. Tačiau pasitaiko ir tokių pasakojimų, kurie iš esmės neturi realaus pagrindo: nėra susieti nei su istorijos įvykiu, nei su geografine vieta. Pvz., Tvardauskas, Pasmerktieji, Dudraugai, Kunigaspiktadarys, Ypatingas vaiks. Tiesa, ir čia pasakojama, kad vaidenos,

kad buvo kas pakartas ar pasmaugtas Vilniuj tam tikroje vietoje, bet su ta geografine vieta šie padavimai yra susieti tik atsitiktinai, mechaniškai. Pakeisk tik Vilniaus vardą Kauno ar kitos vietos vardu, ir galėsim sakyti, jog tai Kauno, Šiaulių, Kalvarijos, Gardino, Krokuvos padavimai, arba tikriau — pasakos.

Padavimų daugume pinasi antprigimtiniai ženklai. Tas antprigimtinis elementas reiškiasi įprastiniais motyvais: pranašingais sapnais, būrimais; atsiradimu vandens sūkurių, kur nuskendo du mylimieji; virtimu žmonių paukščiais, augalais; žemės atsivėrimu, atgyjančiu lėkštėje gaidžiu, atgyjančiu numirėliu; pasirodymu stebuklingo seniuko kunigo, apsiroškimu Kristaus; šmėklų ir vėlių iššaukimu; nepaprastu vaiko augimu ir vėl sumažėjimu, stebuklingais išgijimais. Kaip matyt, vieni tų motyvų yra dar senosios pagoniškosios kultūros padaras, kiti — jau krikščioniškosios. Pažymėtinas labiau senasis motyvas, kur atsispindi lietuviškas animizmas. Štai nelaimingai besimylį vaikiną ir merginą pavirsta vienas lakštingala, antra rože. Čia erotinis lakštingala virtimo motyvas, tuo tarpu, kad graikams lakštingala yra gailaujanti motina, kuri savo sūnų buvo nužudžiusi (Bolte).

„Rašiau padavimus paprasta liaudies kalba“, sako autorius. Tikrai, jo padavimai aprašyti kaip korespondento reporterio — „nesuliteratūrinti“. Gal dėl to jie ne tokie gyvi, kartais ir nevaizdingo stiliaus. Pigiai tai pastebi, kai palygini, pavyzdžiui, tą patį Vilniaus įkūrimo padavimą, Vaižganto ir Vingio redaguotus. Kalba gana švari.

Čia surinktų padavimų reikšmė tik ta, kad bus daugiau medžiagos mūsų padavimų nagrinėtojams, o vienas kitas dalykas apie istorijos asmenis ir faktus, Kęstučio laidotuvės, šv. Kazimiero gandrai, Lizdeika. Vilniaus įkūrimas, gali eiti „skanėsiams“ istorijos pamokose.

Vilniaus padavimai. Sekdamas d-ru Zahorskiu parašė P. Vingis. Išleido „Aitra“. Kaunas 1931. 230 p.